Trafikutskottets betänkande

1982/83:14

om besparingar m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Motionerna

I motion 1982/83:1927 av Rolf Clarkson m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om

att investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar, flygplatser m. m. i ökad utsträckning bör finansieras på den öppna lånemarknaden,

att möjligheterna för de affärsdrivande verken att långtidshyra olika objekt bör ökas,

att de affärsdrivande verken bör lägga ut objekt på entreprenad där detta är företagsekonomiskt motiverat samt

att en översyn bör ske av de olika verkens fastighetsbestånd.

I motion 1982/83:1928 av Rolf Clarkson m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 12–16),

12. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till extern finansiering på sammanlagt 365 000 000 kr. av televerkets, SJ:s, luftfartsverkets, sjöfartsverkets och postverkets investeringar under budgetåret 1983/84,

13. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till projekt om tillsammans 75 000 000 kr., som under budgetåret 1983/84 kan finansieras genom entreprenad- resp. leasingförfarande,

14. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till med 75 000 000 kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom entreprenad- och leasingförfarande,

15. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om avgiftsfinansiering inom kommunikationsdepartementets område på 150 000 000 kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen under budgetåret 1983/84,

16. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag med 150 000 000 kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom avgifter.

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1982/83:1927 (m).

Utskottet

I motion 1982/83:1927 (m) yrkas att investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser m. m. i ökad utsträckning finansieras på den öppna lånemarknaden. Vidare begärs att möjligheterna för de affärsdrivande verken att långtidsförhyra olika objekt ökas.

Det finns enligt motionärerna i dag en rad angelägna investeringsprojekt –

företagsekonomiskt motiverade – inom bl. a. de affärsdrivande verken som inte kommer att kunna startas på grund av för låga statliga anslag. Det är därför nödvändigt att visa en öppen attityd inför nya finansieringsformer av offentliga investeringar. Starka skäl talar sålunda enligt motionen för att framtida investeringar i t. ex. järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser helt eller delvis finansieras på den öppna lånemarknaden.

En annan framkomlig väg, som av resp. huvudmän anses böra undersökas närmare, är att långtidshyra olika objekt. De nya finansieringsformerna anses vidare vara väl lämpade att kombinera med olika former av avgiftsfinansiering.

Utskottet vill med anledning härav erinra om den rätt som årligen sedan länge medges SJ att via det för de europeiska järnvägsförvaltningarna gemensamma finansieringsinstitutet, EUROFIMA, träffa hyresköpsavtal och långtidsförhyra (leasa) rullande materiel motsvarande ett visst anskaffningsvärde (för nästa budgetår 40 milj. kr.). För televerkets del torde vidare möjligheter av angivet slag i vart fall föreligga för den del av dess verksamhet som bedrivs i bolagsform eller eljest bolagsmässiga former, exempelvis genom samarbetet med Ericsson. Vissa frågor om utökning av televerkets verksamhet i form av bolag har f. ö. av utskottet nyligen behandlats i dess betänkande TU 1982/83:7. Beträffande leasingförfarande vid byggande av broar behandlade utskottet frågan härom i sitt betänkande TU 1981/82:16 (s. 7). Utskottet erinrade därvid om att denna finansieringsmetod hade aktualiserats under budgetarbetet hösten 1981. Den hade dock av principiella skäl avvisats från regeringens sida. Utskottet var inte heller berett att utan närmare utredning biträda motionsledes framlagda förslag härom men förutsatte att vid den fortsatta beredningen av budgetfrågorna inom regeringskansliet ytterligare överväganden i ämnet komme att ske.

Utskottet återkommer till frågan härom i sitt betänkande TU 1982/83:12 om väganslagen för nästa budgetår.

De av motionärerna nu upptagna spörsmålen är f. ö. nära förenade med frågorna om de statliga affärsverkens företagsformer m. m. och torde därmed böra prövas i annan ordning. Utskottet är vidare för sin del inte berett att enbart på de i motionen anförda skälen och i nu förevarande sammanhang biträda motionärernas yrkanden. Motionen avstyrks därför i berörda delar.

I motionen yrkas också att de affärsdrivande verken lägger ut objekt på entreprenad där detta är företagsekonomiskt motiverat.

Så torde emellertid redan ske. Enligt utskottets uppfattning bör det f. ö. få ankomma på resp. verk att själva – utifrån sin planeringssituation m. m. och inom sina ekonomiska ramar få ta ställning till i vilken utsträckning entreprenadformen skall tillämpas. Utskottet är inte heller övertygat om att – såsom motionärerna utgått från – några större kostnadsbesparingar står att vinna härigenom. Någon anledning att från riksdagens sida hos regeringen

göra en framställning i ämnet föreligger emellertid inte enligt utskottets uppfattning. Yrkandet bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Detsamma gäller yrkandet i samma motion att en översyn sker av de olika verkens fastighetsbestånd. Utskottet utgår nämligen självfallet från att en sådan översyn inte minst av ekonomiska skäl och med hänsyn jämväl i övrigt till den praktiska verksamhetens rationella bedrivande kontinuerligt sker samt att härav föranledda åtgärder vidtas.

I motion 1982/83:1928 (m) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till extern finansiering på sammanlagt 365 milj. kr. av televerkets, SJ:s, luftfartsverkets, sjöfartsverkets och postverkets investeringar under budgetåret 1983/84. Motionärerna hänvisar härvid till de riktlinjer för den ekonomiska politiken som uppdragits i motion 1982/83:2107 (m) samt nödvändigheten att åstadkomma besparingar även på kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. Detta nödvändiggör i sin tur enligt motionärerna att nya former prövas för finansiering av de affärsdrivande verken.

Utskottet konstaterar att någon närmare motivering för förslagen i denna del – och hur en fördelning på de olika verken avses ske – saknas. Under hänvisning jämväl till vad utskottet i det föregående anfört beträffande frågorna om extern finansiering m. m. finner sig utskottet inte kunna tillstyrka förslaget och avstyrker därför motionen i denna del.

Vidare begärs i motionen att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till projekt om tillsammans 75 milj. kr. som under budgetåret 1983/84 kan finansieras genom entreprenad- resp. leasingförfarande. Som konsekvens härav begärs vidare att riksdagen hos regeringen skall anhålla om förslag till med 75 milj. kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom entreprenad- och leasingförfarande.

Utskottet vill med anledning härav erinra om vad utskottet tidigare anfört i principfrågorna härom. Dessutom må erinras om att – även om entreprenad- eller leasingförfarande utnyttjas i större utsträckning än nu – de reella kostnaderna för verksamhetens bedrivande inte bortfaller.

Utskottet är inte heller i övrigt berett att biträda motionärernas yrkanden och avstyrker därför motionen i dessa delar.

Slutligen begärs i sistnämnda motion att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om avgiftsfinansiering inom kommunikationsdepartementets område på 150 milj. kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen under budgetåret 1983/84. Som konsekvens härav begärs vidare att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till med 150 milj. kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom avgifter.

I finansplanen i årets budgetproposition framhålls bl. a. (s. 37–38) att taxor och avgifter för statliga tjänster utanför den direkta affärsverksamheten och uppdragsverksamheten hittills har höjts med tämligen långa

mellanrum. Fortsättningsvis kommer normalt en justering att ske varje år med hänsyn till kostnadsutvecklingen. Möjligheterna att avgiftsbelägga i dag avgiftsfria tjänster har också uppmärksammats. I årets budgetförslag aviseras bl. a. förslag om avgifter för prövning och tillstånd enligt miljövårdslagen.

Finansministern framhåller vidare (s. 42) att budgetpolitiken kommande år måste inriktas på att metodiskt och långsiktigt uppnå en statsbudget i bättre balans med samhällsekonomin som helhet. I detta arbete kommer ett antal åtgärder att vara centrala. De är enligt finansministern främst att minska automatiken i utgiftstillväxten och att öka statsinkomsterna. Andra aspekter som betonas är statens kassahållning och sådan avgiftsbeläggning av offentliga tjänster som kan genomföras utan att verksamheten äventyras eller väsentliga fördelningspolitiska mål åsidosätts.

En stor del av den offentliga sektorn är, framhåller finansministern vidare, i dag finansierad genom skatter. Men även avgifter spelar en inte oväsentlig roll. I dagens samhällsekonomiska situation, och med stora underskott i de offentliga budgetarna, anses det bli nödvändigt att överväga ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster. Av särskilt intresse anges därvid vara avgifter som innebär att näringslivet får betala för de tjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller.

Utskottet förutsätter för sin del att härmed sammanhängande frågor kontinuerligt prövas i det fortsatta budgetarbetet. I motionen har dock inte angivits hur den föreslagna avgiftsfinansieringen skulle utformas eller eljest genomföras.

Under hänvisning till det anförda och då utskottet även i övrigt finner förslagen otillräckligt underbyggda anser sig utskottet inte kunna biträda motionärernas förslag i här berörda delar. Motionsyrkandena avstyrks följaktligen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *finansiering på öppna lånemarknaden av investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser m. m. samt långtidsförhyrning*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1927 (m) i berörda delar,
2. beträffande *ett utökat entreprenadsystem m. m. för de affärsdrivande verkens verksamhet*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1927 (m) i denna del,
3. beträffande *en översyn av de olika verkens fastighetsbestånd*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1927 (m) i denna del,
4. beträffande *extern finansiering av televerkets, SJ:s, luftfartsverkets, sjöfartsverkets och postverkets investeringar för budgetåret 1983/84*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1928 (m) yrkande 12,

5. beträffande *finansiering genom entreprenad- resp. leasingförfarande av vissa investeringar*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1928 (m) yrkandena 13 och 14,
6. beträffande *avgiftsfinansiering inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1928 (m) yrkandena 15 och 16.

Stockholm den 1 mars 1983

På trafikutskottets vägnar
KURT HUGOSSON

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Claes Elmstedt (c), Olle Östrand (s), Wiggo Komstedt (m), Sven-Gösta Signell (s), Rune Johansson (s), Per Stenmarck (m), Margit Sandéhn (s), Sten-Ove Sundström (s), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp), Sven Henricsson (vpk) och Anna Wohlin-Andersson (c).

Reservationer

Rolf Clarkson, Wiggo Komstedt, Per Stenmarck och Görel Bohlin (alla m) har till betänkandet avgivit följande fyra reservationer.

1. Finansiering på öppna lånemarknaden av investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser m. m. samt långtidsförhyrning (mom. 1)

Reservanterna anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "berörda delar." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar helt motionärernas uppfattning härvidlag. I enlighet med yrkandena i motionen bör riksdagen därför hos regeringen begära att förslag till sådana åtgärder snarast förelägges riksdagen att dels investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser m. m. i ökad utsträckning finansieras på den öppna lånemarknaden, dels möjligheterna för de affärsdrivande verken att långtidshyra olika objekt ökas.

Vad utskottet härom anfört bör av riksdagen ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *finansiering på öppna lånemarknaden av investeringar i järnvägsmateriel, tele, broar och flygplatser m. m. samt långtidsförhyrning*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1927 (m) i berörda delar som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,

2. Extern finansiering av televerkets, SJ:s, luftfartsverkets, sjöfartsverkets och postverkets investeringar för budgetåret 1983/84 (mom. 4)

Reservanterna anser

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "denna del." bort ha följande lydelse:

Vad motionärerna därvid anfört finner utskottet riktigt. Med hänsyn inte minst till det statsfinansiella läget liksom budgetsituationen i övrigt tillstyrker utskottet därför motionens förslag i denna del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1928 (m) yrkande 12 anhåller om förslag till extern finansiering på sammanlagt 365 000 000 kr. av televerkets, SJ:s, luftfartsverkets, sjöfartsverkets och postverkets investeringar under budgetåret 1983/84,

3. Finansiering genom entreprenad- resp. leasingförfarande av vissa investeringar (mom. 5)

Reservanterna anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "dessa delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning. Såsom framhålls i motionen är det angeläget att – parallellt med utvecklingen av nya finansieringsformer – verken undersöker möjligheterna till kostnadsbesparingar genom att t. ex. lägga ut verksamhet på entreprenad eller genom leasingförfarande. Det bör vidare ankomma på regeringen att snarast lägga fram förslag i enlighet med motionärernas yrkanden i denna del. Utskottet förutsätter att så sker.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1928 (m) yrkandena 13 och 14 hos regeringen anhåller om *dels* förslag till projekt om tillsammans 75 000 000 kr., som under budgetåret 1983/84 kan finansieras genom entreprenad- resp. leasingförfarande, *dels* förslag till med 75 000 000 kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom entreprenad- och leasingförfarande,

4. Avgiftsfinansiering inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde (mom. 6)

Reservanterna anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "I finansplanen" och på s. 4 slutar med "åtstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

Som motionärerna därvid föreslagit bör bl. a. en ökad avgiftsfinansiering av den statliga verksamheten på detta område komma till stånd. Utskottet förutsätter att så sker. I enlighet med motionärernas förslag bör riksdagen därför hos regeringen anhålla om förslag i detta syfte.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1928 (m) yrkandena 15 och 16 *dels* hos regeringen anhåller om förslag om avgiftsfinansiering inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde på 150 000 000 kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen för budgetåret 1983/84, *dels* hos regeringen anhåller om förslag till med 150 000 000 kr. reducerade anslag på områden som kan finansieras genom avgifter.

minab/gotab Stockholm 1983 73803